

שורש נשמת משה בקנה של אדם הראשון שלא מחה בקול שאסור לאכול מעץ הדעת!

[מאמר זה מוקדש לעילוי נשמת אאמו"ר הרה"ח מוה"ר יהושע פרידמאן ב"ר יונה ע"ה, נפטר כז טבת תשמ"א לפ"ק תנצב"ה]

|| הרה"ג ר' פנחס פרידמן ||

רמ"ע מפאנו: משה רבינו היה תלוי בקנה של אדם הראשון

שאינו אוכל ולא נהנה מאכילת עץ הדעת

"בכל ביתי נאמן הוא", שלא נהנה מהגזל באכילת עץ הדעת

ככל הנשמות שהיו כלולות באדם הראשון

משה רבינו היה צריך לתקן מה שלא מחה בקול היוצא מן הקנה

בכל הנשמות שלא יאכלו מעץ הדעת

משה חשב שהיה כבד פה וכבד לשון כעונש

על שלא השתמש בקול היוצא מן הקנה למחות בכל הנשמות

אשה כושית לקח", ופירש רש"י שדברו עליו על שפירש מאשתו, "ויאמר ה'... לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא", וצריך ביאור איך מתיישב בזה טענתם על מה שפירש מאשתו. אך לפי האמור גילה להם הקב"ה בזה, כי משה רבינו הוא נאמן ביתו משום שלא נהנה מהגזל באכילת עץ הדעת, ולא נתפס בעצת האשה חוה שנתנה לאדם הראשון מעץ הדעת, ולכך הותר לו לפרוש מאשתו, ובזה נסתר טענתם של אהרן ומרים.

על פי דרכו בקודש של הרמ"ע יש להוסיף בזה ענין נכבד, כי מה שפירש משה מאשתו היה כדי לתקן הפגם שהיה בקנה, כשאמר אדם הראשון להקב"ה: "האשה אשר נתת עמדי", אשר בכך כפר בטובתו של הקב"ה, ומאחר ששורש נשמת משה היה מהקנה של אדם הראשון, לכן היה צריך לתקן פגם זה על ידי שסיגף עצמו לפרוש מאשתו, ובזה נתכפר מה שכפר בטובה על האשה שנתן לו הקב"ה להיות לו עזר ונגיד.

יומתק לרמז ענין זה במה שאמרו בגמרא (שבת פז.) בין שלשה דברים שעשה משה מדעתו, שפירש מאשתו ממתן תורה ואילך, ומפרש בגמרא: "ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו, דכתיב שובו לכם לאהליכם, וכתיב בתריה ואתה פה עמוד עמדי". לפי האמור יש לומר שרמז לו הקב"ה בכך הטעם שהוא צריך לפרוש מאשתו: "ואתה פה עמוד", ולא תחזור לביתך זו אשתך ככל שאר ישראל, "עמדי" – משום שאמרת: "האשה אשר נתת עמדי", וכפרת בטובתו של הקב"ה שברא לך עזר ונגיד.

"תורה צוה לנו משה" לתקן מה שלא מחה

ועתה בא וראה כי על פי דברי הרמ"ע מפאנו, יפתח לנו שערי אורה להבין מעט מזעיר, מה שהסכים משה רבינו להיות השליח למסור את התורה לכל ישראל, שהרי כבר למדנו כי הן אמת שמשו רבינו בהיותו הקנה של אדם הראשון, לא נהנה מן הגזל כשאכל אדם הראשון מעץ הדעת, אולם בכל זאת היה בו פגם שלא מחה בקול צעקה, שלא יאכלו אדם הראשון וכל הנשמות הכלולות בו מעץ הדעת שאסר עליהם הקב"ה.

לפי זה יש לומר כי מטעם זה הסכים משה רבינו ללמד תורה לכל ישראל, כי ברוב ענוותנותו חשב ששליחות זו שהטיל עליו הקב"ה איננה בגלל גדולתו, אלא להיפך מחמת שפלותו ששתק בשעת החטא, ולא מחה להוכיחם עם הקול היוצא מן הקנה, והבין מזה כי לכן בחר בו הקב"ה ללמד תורה לכל ישראל, כדי לתקן בכך מה שלא לימדם תורה בהיותם כלולים באדם הראשון בעת החטא, ומטעם זה הוכיח משה את כל ישראל לפני פטירתו, ככתוב (דברים א א): "אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל", כי ביקש לתקן בכך מה שלא הוכיח את ישראל בהיותם כלולים באדם הראשון.

בשבחו של משה (במדבר יב ז): "בכל ביתי נאמן הוא", שלא נהנה מן הגזל כשאכל אדם הראשון מעץ הדעת.

ומשום שלא פגם באכילה מעץ הדעת, זכה להוריד לישראל לחם מן השמים שאין בו קליפה ומותרות, וכשעלה למרום כתוב עליו (שמות לד כח): "ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה", כי נהנה מזיו השכינה והיה יכול לחיות בלי אכילה ושתייה. זאת ועוד, כי בזכות שלא שמע בקול האשה זו חוה, ולא נתפס בעצתה להנות מאכילת עץ הדעת, הותר לו לפרוש מאשתו בשעת מתן תורה.

הפגם של הקנה שהיה לו לצעוק ולמחות

מוסיף על כך הרמ"ע חידוש גדול (שם פרק ט), כי גם הקנה שקול הדיבור יוצא ממנו היה בו פגם, כי היה לו למחות ולצעוק בקולו קול עוז וקרא לו, לכל הנשמות שהיו כלולות באדם הראשון, שלא יאכלו מעץ הדעת שנאסרו עליו, ולפי שלא מחה נענש שגלה לכוש וברח למדין כדין הגורם מיתה בשגגה שגולה, כי אם היה מוחה אולי לא היה אדם הראשון חוטא ולא היה צריך למות.

וזהו הענין שנמסר משה במצרים לקוסטינר, שביקש להרגו בחרב במקום צווארו, שהדיבור יוצא משם על שלא מיחה באדם הראשון, אולם מאחר שלא רצה להנות מאכילת האיסור ועשה עצמו כאבן שאין לו שום הרגשה, לכן זכה מדה כנגד מדה לנס שנעשה צוארו כעמוד של שיש שאין בו הרגשה, ועל ידי זה ניצל מחרבו של פרעה כמו שאמר משה (שמות יח ד): "ויצילני מחרב פרעה". אלו תוכן דבריו הקדושים.

בספר "עמודיה שבעה" (עמוד הרביעי תורת משה) מפרש על פי זה בפרשת בהעלותך (במדבר יב): "ותדבר מרים ואהרן במשה על אודות האשה הכושית אשר לקח כי

ביציאת מצרים ובמתן תורה באור בהיר, והנה תמצית דבריו הקדושים בתוספת ביאור:

כאשר ברא הקב"ה את אדם הראשון עם רמ"ח אברים וש"ה גידים, ברא לו שני אברים חשובים הקנה והושט שיש להם תפקידים חשובים, תפקידו של הקנה הוא להוציא הדיבור מהכוח אל הפועל, ומאחר שמקרא מלא דיבר הכתוב (דברים ד ו): "ודברת בס", ודרשו חכמינו ז"ל בגמרא (יומא יט): "ודברת בס, בס יש לך רשות לדבר ולא בדברים אחרים". הרי שצריך להשתמש עם כוח הדיבור רק לדבר דברי תורה, או דברים שהם בבחינת הכנה וסיוע לדברי תורה, ואילו תפקידו של הושט הוא להכניס המאכל והמשקה בגוף כדי להחיותו.

והנה מיד כשברא הקב"ה את האדם, צוה עליו מצות עשה ומצות לא תעשה הקשורות לושט, המצות עשה היא (בראשית ב טז): "מכל עץ הגן אכול תאכל", והמצות לא תעשה היא (שם): "ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו", ועל ידי שחטא ואכל מעץ הדעת פגם בושט והקליפה שלטה בו, לעומת זה הקנה שאינו משמש לאכילה לא נפגם על ידי אכילת עץ הדעת, אך על ידי שאמר אדם הראשון (שם ג יב): "האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל". ופירש רש"י: "כאן כפר בטובה", נפגם קצת גם הקנה שהדיבור יוצא ממנו.

וידוע כי כל הנשמות היו כלולים באדם הראשון באחד מאבריו כמבואר במדרש (שמו"ר מ ג): "עז שאדם הראשון מוטל גולם, הראה לו הקב"ה כל צדיק וצדיק שעתידי לעמוד ממנו, יש שהוא תלוי בראשו של אדם, ויש תלוי בשעריו, ויש שהוא תלוי במצחו, ויש בעיניו, ויש בחוטמו, ויש בפיו, ויש באזנו".

מגלה לנו הרמ"ע מפאנו כי נשמת משה היתה תלויה בקנה של אדם הראשון, ולא רצה להנות כלל מאכילת עץ הדעת כי הקנה אינה נהנית מן האכילה. ואף שמצינו (פסחים קח.): "שמא יקדים קנה לושט", אשר אז נוגע הקנה באוכל, נזהר משה גם מזה שלא יגע ולא ינה כלל מאכילת איסור. וזהו שדיבר הקב"ה

פרשתנו פרשת וארא היא הפרשה השניה בספר שמות, שבה אנו למדים על המשך שליחותו של משה רבינו להוציא את ישראל ממצרים, באותות ומופתים של העשר מכות שהביא הקב"ה על המצרים, ובכך דבר בעתו מה טוב להתבונן בכמה דברים הצריכים ביאור:

א) בפסוק (ו ט): "וידבר משה כן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה, וידבר ה' אל משה לאמר, בא דבר אל פרעה מלך מצרים וישלח את בני ישראל מארצו, וידבר משה לפני ה' לאמר, הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים".

ופירש רש"י: "זה אחד מעשרה קל וחומר שבתורה". ותמהו המפרשים הלא קל וחומר זה פירכתו בצדו, שהרי הטעם שלא שמעו ישראל אל משה מפורש בקרא: "מקוצר רוח ומעבודה קשה", אבל אצל פרעה מלך מצרים שלא היה בשעבוד לא שייך כלל טעם זה.

ב) ראוי ליישב הפליאה עצומה על משה רבינו אדון כל הנביאים, אשר הקב"ה עצמו העיד עליו (במדבר יב ז): "בכל ביתי נאמן הוא, פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות ותמונת ה' יביט", והנה הקב"ה אומר לו (שמות ג י): "ועתה לכה ואשלחך אל פרעה והוצא את עמי בני ישראל ממצרים". אולם למרות כל הבקשות של הקב"ה החוזרות ונשנות, סירב משה רבינו בתוקף לקבל עליו השליחות להוציא את ישראל ממצרים, עד שצירף אליו הקב"ה את אהרן, וצריך להבין מה ראה משה על ככה לסרב ללכת בשליחותו של הקב"ה.

ג) בפרשת שמות כתוב (ד י): "ויאמר משה אל ה' בי ה', לא איש דברים אנכי גם מתמול גם משלשום, גם מאז דברך אל עבדך כי כבד פה וכבד לשון אנכי". ויש לתמוה הפלא ופלא, הלא גם הקב"ה ידע שהוא כבד פה וכבד לשון, ובכל זאת בחר בו להוציא את ישראל ממצרים, אם כן איך סירב משה ללכת בטענה של: "לא איש דברים אנכי". גם צריך להבין כוונת משה רבינו באמרו: "גם מתמול גם משלשום גם מאז דברך אל עבדך", הלא לא מצינו בשום מקום שדיבר הקב"ה עם משה לפני כן.

ד) צריך ביאור מדוע כששלח הקב"ה את משה להוציא את ישראל ממצרים, סירב בטענה של ענוה (שמות ג יא): "מי אנכי כי אלך אל פרעה", ואילו כששלחו הקב"ה למסור את התורה לישראל, לא מצינו כלל שסירב לקבל עליו את השליחות בטענה של: "מי אנכי כי אלך", אלא אדרבה קיבל עליו השליחות בשמחה ובטוב לב.

שורש נשמת משה רבינו מהקנה של אדם הראשון

פתח דברינו יאיר לבאר כל זה, על פי הקדמה נפלאה ממשנתו הטהורה של המקובל האלקי הרמ"ע מפאנו זי"ע ב"עשרה מאמרות" (מאמר צבאות ה' ח"א פרק יג), הפותח לנו שערי אורה להבין כל הענין של שליחות משה

נפלא להבין בזה מה שפירש מאשתו דוקא בשעת מתן תורה, כי כאשר נתבונן נראה כי הפגם של משה מצד היותו כלול בקנה של אדם הראשון, היה בשתי בחינות בחינה אחת בשב ואל תעשה ובחינה שניה בקום ועשה, הא כיצד, בשב ואל תעשה, ששתק ולא דיבר למחות באדם הראשון ובכל הנשמות הכלולות בו שלא יאכלו מעץ הדעת, בקום ועשה, שאמר: **"האשה אשר נתת עמדי"**, וכפר בכך בטובתו של הקב"ה.

הנה כי כן כדי לתקן את שני הפגמים גם יחד, בחר בו הקב"ה לתת את התורה לישראל, ללמדם את המעשה אשר יעשו ואת המעשה אשר לא יעשו, כדי לתקן בכך מה שלא דיבר ולא לימד לנשמות שהיו כלולות באדם הראשון שלא לאכול מעץ הדעת, ועל ידי שקידש עצמו ופירש מאשתו בשעת מתן תורה, תיקן בכך גם את הפגם בקום ועשה שכפר בטובה על ידי שפירש מאשתו, והסכים עמו הקב"ה באמרו: **"ואתה פה עמוד עמדי"** - לתקן מה שאמרת: **"האשה אשר נתת עמדי"**.

במתן תורה נתרפא הדיבור של משה

חשבתי דרכי לבאר בזה מה שמצינו במדרש (דב"ר א א), כי משה רבינו היה ערל שפתים רק עד מתן תורה ואז נתרפא כמבואר: **"אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל וגו', משה עד שלא זכה לתורה כתיב ביה, לא איש דברים אנכי, כיון שזכה לתורה נתרפא לשונו והתחיל לדבר דברים, מנין ממה שקרינו בענין, אלה הדברים אשר דיבר משה"**.

וכן מבואר בזוהר הקדוש (פרשת וארא כה:): בתרגום ללשון קודש:

"ומשה היה קול בלי דיבור משום שהיה בגלות, וכל זמן שהדיבור היה בגלות הלך משה בקול בלי דיבור, וכך הלך עד שנתקרבו להר סיני וניתנה התורה, ובאותו זמן נתחבר קול עם דיבור ואז דיבר דברים... ואז נמצא משה שלם בדיבור כראוי קול ודיבור כאחד בשלימות".

לפי האמור יש לומר הביאור בזה, כי מה שהיה משה ערל שפתים עד מתן תורה, היה כדי לתקן הפגם שלא השתמש בקול הדיבור היוצא מהקנה, למחות באדם הראשון ובנשמות ישראל הכלולות עמו שלא יאכלו מעץ הדעת, ומאחר שהקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה, לכן נענש מדה כנגד מדה להיות ערל שפתים שלא יוכל לדבר כראוי.

אמנם כבר נבאר כי על ידי שמסר משה את התורה לכל ישראל ללמדם דרכי בינה ותוכחת מוסר, תיקן בכך את הפגם שלא הוכיחם בהיותם כלולים באדם הראשון, על כן בשעת מתן תורה שכבר תיקן הפגם שוב לא היה ערל שפתים. וזהו ביאור המדרש: **משה עד שלא זכה לתורה כתיב ביה, לא איש דברים אנכי**, כדי לכפר בכך שלא היה איש דברים למחות בכל הנשמות בחטא עץ הדעת.

"כיון שזכה לתורה נתרפא לשונו והתחיל לדבר דברים", שהרי בזכות שמסר התורה לישראל תיקן הפגם של השתיקה בחטא עץ הדעת, **"מנין ממה שקרינו בענין, אלה הדברים אשר דיבר משה"**. ויש לומר שהמדרש נתכוון שענין זה רמוז בכתוב: **"א'ש'ר ד'יבר מ'שה"** ראשי תיבות **"אדם"**, לרמז שנתכוון לתקן מה שפגם בהיותו כלול באדם הראשון, ולכן דיבר משה **"אל כל ישראל"**, לתקן מה שלא דיבר אליהם כשהיו כלולים באדם הראשון.

גלות מצרים תוצאה מחטא אכילת עץ הדעת

בדרך זו במסילה נעלה לבאר, מדוע סירב משה רבינו כל כך ללכת בשליחותו של הקב"ה להוציא את ישראל ממצרים, על פי מה שכתוב (דברים ד כ): **"ואתכם לקח ה' ויוציא אתכם מכור הברזל ממצרים להיות לו לעם נחלה כיום הזה"**. ופירש רש"י: **"מכור, הוא כלי שמזקקין בו זהב"**. מבואר מזה כי תכלית גלות מצרים היתה לזכך נשמות ישראל בכור הברזל, כדי שיהיו מזוככים ויזכו לקבל את התורה בהר סיני, אולם כבר נתייגעו המפרשים להבין במה חטאו ישראל כל כך, עד שהיו צריכים זיכוך בגלות מצרים על ידי שמררו המצרים את חייהם בחומר ובלבנים.

כל ישראל, כמבואר במדרש תנחומא (פרשת בשלח ד"ה אז ישיר): **"משה ובני ישראל, משה שקול כנגד כל ישראל"**, על כן אחרי שתיקנו ונזדככו ישראל במצרים מחטא עץ הדעת ומג' דורות מכול הפלגה וסדום, הוציאם משה שהוא חלק הטוב של אדם הראשון ממצרים ונתן להם את תורה בהר סיני.

משה רבינו החזיק בעצמו שהוא גרם לגלות מצרים

מעתה יאיר עיינינו להבין מעט מזעיר, הטעם שסירב משה רבינו ללכת בשליחותו של מקום להוציא את ישראל ממצרים, שהרי לפי המבואר מדברי הרמ"ע מפאנו, הן אמת כי משה בהיותו תלוי בקנה של אדם הראשון לא

<p>משה רבינו הסכים למסור את התורה לישראל, כדי לתקן מה שלא לימדם שלא לאכול מעץ הדעת</p>
<p>אריז"ל: כל הנשמות שחטאו בעץ הדעת נתגלגלו במצרים ונזדככו בשעבוד הקשה לקראת קבלת התורה</p>
<p>משה סירב להוציא את ישראל ממצרים, כי חשב שהוא גרם לגלות מצרים על ידי שלא מחה בהם</p>
<p>משה רבינו אמר: "לא איש דברים אנכי גם מתמול גם משלשום", נתכוון שלא מחה כשאכלו מעץ הדעת</p>

נהנה מעץ הדעת, אולם בכל זאת היה בו פגם שלא צעק ומחה בקול הדיבור היוצא מהקנה, כאשר אכל אדם הראשון וכל הנשמות הכלולות בו מעץ הדעת.

לכן חשב משה כי הוא גרם לחטא עץ הדעת, שהרי יתכן מאד שאם היה מוחה בקול לא היו אוכלים מעץ הדעת, נמצא שהוא גרם לכל אותן הנשמות שנתגלגלו במצרים לסבול מקושי השעבוד, ומכיון שהוא גרם לכך אין הוא ראוי להיות השליח להוציא את ישראל ממצרים, כמבואר בגמרא (ר"ה כו.): **"אין קטיגור נעשה סיגור"**.

על פי האמור יפתח לנו פתח להבין שיח סוד מאמרו של משה רבינו אל הקב"ה (שמות ד י'): **"ויאמר משה אל ה' בי ה', לא איש דברים אנכי גם מתמול גם משלשום, גם מאז דברך אל עבדך כי כבד פה וכבד לשון אנכי"**. פירוש, הלא גם מתמול שלשום כשהייתי תלוי בקנה של אדם הראשון לא הייתי **"איש דברים"**, שהרי לא מחיתי ולא צעקתי בקול היוצא מן הקנה שלא יאכל אדם הראשון מעץ הדעת.

"גם מאז דברך אל עבדך", כלומר מאז שדיבר הקב"ה אל משה בהיותו כלול באדם הראשון, ואמר לו (בראשית ב יז): **"ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו"**, מאז כבר לא איש דברים אנכי ולא הוכחתי את אדם הראשון שלא יעבור על ציווי ה', וראיה לדבר שחטאתי בזה: **"כי כבד פה וכבד לשון אנכי"**, כי נענשתי מדה כנגד מדה על שלא דיברתי ולא מחיתי, נמצא שאני גרמתי לכל הנשמות שחטאו בעץ הדעת ונתגלגלו במצרים, אם כן איך אלך להוציא את ישראל ממצרים.

בדרך זו נשכיל להבין גם השיח סוד בין משה להקב"ה בפסוקים (שמות ג יא): **"ויאמר משה אל האלקים מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים"**, הלא אנכי גרמתי לגלות מצרים משום שלא מחיתי ולא הוכחתי את כל הנשמות שהיו כלולות באדם הראשון שלא יאכלו מעץ הדעת.

על כך השיב לו הקב"ה: **"ויאמר כי אהיה עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה"**. כלומר אפילו לפי שיטתך שגרמת לגלות מצרים על ידי שלא מחית בהם, הנה דוקא משום כך צריך אתה להיות השליח להוציאם ממצרים, כי **"בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה"**, ופירש רש"י שיקבלו ישראל את התורה.

נמצא כי על ידי שתמסור את התורה לישראל, ותלמדם אורחות חיים מה ראוי לעשות ומה ראוי שלא לעשות, הנה בכך תזכה לתקן את הפגם שלא לימדת את הנשמות שהיו כלולות באדם הראשון שלא לאכול מעץ הדעת, אם כן בודאי ראוי אתה להיות השליח להוציא את ישראל מצרים. הרווחנו להבין בזה מדוע סירב משה ללכת בשליחותו של הקב"ה למצרים, ואילו במתן תורה לא סירב להיות השליח למסור את התורה לישראל, כי על ידי קבלת התורה אדרבה תיקן מה שלא לימד ולא הזהיר על מצות הקב"ה בהיותם כלולים באדם הראשון.

"והאיש משה עניו מאד מכל האדם"

יומתק להבין בזה מקרא שכתוב (כמדבר יב ג): **"והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה"**. ותמהו המפרשים הלא משה הוציא את ישראל ממצרים, קרע להם את הים, הוריד להם את המן ונתן להם את התורה שבגללה ברא העולם, אם כן איך יתכן שעם כל זאת החזיק את עצמו לעניו מכל האדם אשר על פני האדמה.

אך לפי האמור יש לומר כי בפסוק עצמו טמון הטעם לענוותנותו: **"והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה"**, שהחזיק עצמו לאיש השפל **"מכל האדם"**, מכל הנשמות שהיו כלולים באדם הראשון, כי רק בידו שהיה תלוי בקנה שמשם יוצא הקול, היתה היכולת למחות ולהזהיר אותם על איסור אכילת עץ הדעת ולא מחה בהם, ומה שזכה למסור התורה לישראל היה רק כדי לתקן מה שפגם שלא לימדם תחילה תורת ה' שלא לאכול מעץ הדעת, כך שפט משה רבינו ברוב ענוותנותו.

והנה מבואר במדרש (שמו"ר א יד): **"ויאמר בילדכן את העבריות, למה צוה להרוג אותם על ידי המילדות, כדי שלא יתבע הקב"ה ממנו ויפרע מהן"**, ופירשו המפרשים שלכן צוה אח"כ לעמו: **"כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו"**, כי חשב שאין שליח לדבר עבירה ולא יענש. אמנם טעה בזה מכמה טעמים ואחד מהם, שהרי אמרו חז"ל (שבת נ"ד): **"כל מי שאפשר למחות לאנשי ביתו ולא מיחה, נתפס על אנשי ביתו, באנשי עירו נתפס על אנשי עירו, בכל העולם כולו נתפס על כל עולם כולו"**. לכן כיון שפרעה היה המלך ובידו למחות הרי הוא נתפס בעוונם.

כיון שבאנו לידי כך יאיר לנו להבין הקל וחומר שדרש משה: **"הן בני ישראל לא שמעו אלי"**, כי כשהלך משה לדבר לבני ישראל ולא שמעו אליו, שפט מזה בגודל ענוותנותו שאין רצונם לשמוע אליו, מכיון שהוא גרם להם להיות בגלות מצרים, על ידי שלא מיחה בהם בהיותם כלולים באדם הראשון שלא יאכלו מעץ הדעת.

לכן: **"וידבר משה לפני ה' לאמר, הן בני ישראל לא שמעו אלי"**, משום שאני גרמתי להם להיות בגלות מצרים על ידי שלא מחיתי בהם, **"ואיך ישמעני פרעה"**, כאשר אבוא לומר לו שיש בידו למחות על קושי השעבוד של מצרים ואינו מוחה, שהרי הוא יענה לי טול קורה מבין עיניך, מכיון שגם אתה לא מחית בנשמות ישראל בהיותם כלולים מאדם הראשון, וראיה לכך שלא מחיתי בהם, **"ואני ערל שפתים"**, כדי לתקן מה שלא מחיתי בהם אם כן איך אלך אל פרעה.

^[1] פרשת שמות תשע"א קוראי עונג